



Kuntien energiaohjelma 2008–2016

liittymisasiakirja

Työ- ja elinkeinoministeriö (jäljempänä Ministeriö), Suomen Kuntaliitto (jäljempänä Kuntaliitto) ja Motiva Oy (jäljempänä Motiva) ovat solmineet puitesopimuksen kuntien energiaohjelman¹ ja energiatehokkuussopimusten² edistämisestä ja toimeenpanosta. Kuntien energiaohjelmaan Kunta liittyy allekirjoittamalla tämän liittymisasiakirjan. Liittyminen tulee voimaan, kun Motiva on vahvistanut liittymisasiakirjan vastaanotetuksi ja hyväksytyksi. Energiatehokkuussopimus on Ministeriön ja Kunnan kahdenvälinen sopimus.

1 Energiaohjelman lähtökohdat ja perusteet

Energiankäytön tehokkuuteen ja uusiutuvien energianlähteiden käytön lisäämiseen liittyvät toimet ovat mukana monissa Euroopan yhteisön politiikkatoimissa, joista johdettavien velvoitteiden täyttämiseen Suomi on osana Euroopan yhteisöä sitoutunut. Energiansäästöön liittyen keskeisin yhteisötason politiikkatoimi on toukokuussa 2006 voimaan tullut direktiivi energian loppukäytön tehokkuudesta ja energiapalveluista. Energiapalveludirektiivi asettaa jäsenvaltioille ohjeellisen yhdeksän prosentin energiansäästötavoitteen jaksolla 2008–2016 ja velvoittaa varmistamaan, että julkisella sektorilla on direktiivin mukaisessa energiansäästön edistämisessä esimerkillinen rooli. Myös uusiutuvan energian loppukäytölle ja uusiutuvista energialähteistä tuotetulle sähkölle ja liikenteen biopolttoaineille on direktiiveillä asetettu tavoitteita ja edistämismääräyksiä.

Kuntien energiaohjelman tavoitteena on sopia yhteistoiminnasta sellaisten toimenpiteiden toteuttamiseksi, joita valtioneuvoston eduskunnalle marraskuussa 2008 antaman selonteon mukaiset Suomen ilmasto- ja energiastrategian tavoitteet edellyttävät. Strategian tavoitteena on osaltaan varmistaa Kioton pöytäkirjan toimeenpanon ja velvoitteiden täyttäminen sekä Kioton kauden jälkeisten velvoitteiden nopea ja joustava toteutuksen aloittaminen vuonna 2013. Strategian tavoitteisiin pääseminen edellyttää energia- ja ilmastopolitiikan integroituja toimenpiteitä, joissa painottuvat energiatehokkuus ja energiansäästö sekä uusiutuvien energialähteiden tuotannon ja käytön lisääminen.

Energiankäytön tehostamisella ja uusiutuvan energian käytöllä voidaan parantaa kunnan toimintojen taloudellisuutta sekä luoda työpaikkoja, vahvistaen samalla aluetaloutta ja yritystoimintaa. 1990-luvulla käynnistynyt energiansäästösopimusjärjestelmä on ollut kustannustehokas ja tuloksekas toimintatapa myös kuntien osalta. Uusien energiatehokkuuteen ja energiansäästöön liittyvien säädösten tarve riippuu pitkälti energiatehokkuussopimusten kattavuudesta ja niillä saavutettavista energiansäästötuloksista.

Energiansäästö ja energiatehokkuus

Tässä energiaohjelmassa energiansäästöllä tarkoitetaan nykyisen kulutuksen vähentämistä tai sellaisen tulevan kulutuksen estämistä, joka aiheutuisi ilman toimenpiteitä. Energiansäästöä voidaan saavuttaa myös parantamalla energiatehokkuutta. Energiatehokkuudella tarkoitetaan suoritteen tai palvelun ja sen tuottamiseen tarvittavan energiapankoksen suhdetta. Tällöin energiansäästön määrän laskennassa voidaan käyttää energiatehokkuuden muutoksia kuvaavia indikaattoreita kuten ominaiskulutuslukuja. Energiatehokkuus ei kuitenkaan voi parantua itsestään ilman siihen vaikuttavia aktiivisia toimenpiteitä.

¹ Motivan hallinnoimaan energiaohjelmaan voi liittyä kunta, jonka asukasluku on enintään 20 000 ja kuntayhtymä, jonka energiankäyttö on enintään 20 000 MWh/a.

² Energiatehokkuussopimuksen voi Ministeriön kanssa solmia kunta, jonka asukasluku on vähintään 5 000 ja kuntayhtymä, jonka energiankäyttö on vähintään 5 000 MWh/a.

Energiansäästö- ja energiatehokkuustoimenpiteet voivat olla teknisiä tai liittyä toimintatapoihin, käyttäytymiseen ja energiaa kuluttavien laitteiden käyttöön. Myös Kunnan muun toiminnan tehostamisella voidaan parantaa palvelujen tuottamisen energiatehokkuutta ja saavuttaa tämän ohjelman tavoitteena olevia energiansäästöjä.

Energiansäästön edistämisessä otetaan aina huomioon turvallisuus ja terveellisyys esimerkiksi katuvalaistuksessa ja rakennusten sisäilmassa. Oikein toteutetut energiansäästötoimet parantavat työskentely- ja asumisolosuhteita ja ehkäisevät osaltaan myös rakennusten kosteusvaurioita ja homeongelmia.

Uusiutuvat energialähteet

Uusiutuvien energialähteiden käytön edistämällä tarkoitetaan tässä sopimuksessa uusiutuvasta biomassasta, biokaasusta, vesivoimasta, auringosta, tuulesta, jätepolttoaineen biohajoavasta osasta sekä maaperän, vesistön, ilman tai jäteveden lämpösisällöstä saatavan energian hyödyntämistä Kunnan omassa toiminnassa.

2 Energiaohjelman keskeiset tavoitteet

Energiaohjelmaan liittyminen on Kunnan sitoumus toimia esimerkiksi energiansäästön, energiankäytön tehostamisen ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistämisessä. Ohjelman mukaisilla toimilla Kunta osallistuu myötävaikuttamaan myös Suomen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen ja energiaomavaraisuuden parantamiseen. Ohjelmalla ei ole tarkoitus rajoittaa Kunnan toimintojen tarkoituksenmukaista kehittämistä ja siitä johtuvia energiankulutuksen muutoksia ohjelman voimassaoloaikana.

Tämän ohjelman mukaisesti Kunta:

- asettaa ohjeellisen yhdeksän prosentin energiansäästö tavoitteen³ jaksolle 2008–2016. Kunnan energiansäästön kokonaistavoite⁴ on kiinteä⁵ _____ MWh energiamäärä⁶, joka pyritään saavuttamaan vuoden 2016 loppuun mennessä
- pyrkii lisäämään uusiutuvan energian osuutta Kunnan käyttämästä energian loppukulutuksesta. Kunta asettaa kahden vuoden kuluessa energiaohjelmaan liittymisestään tavoitteet uusiutuvan energian lisäämiselle.

3 Kunnan toimenpiteet

3.1 Energiaohjelman mukaisen toiminnan organisointi

Kunnan toimenpiteiden tarkoituksena on saada energiatehokkuus ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen sekä niiden edelleen kehittäminen pysyväksi osaksi Kunnan toimintaa ja päätöksentekoprosessia. Tämän saavuttamiseksi Kunta:

- nimeää organisaatiostaan energiaohjelman yhteyshenkilön

³ Tässä energiaohjelmassa energiansäästöllä tarkoitetaan säästötoimilla saavutettua ja energiayksiköissä ilmaistua vaikutusta. Energiankulutuksen ei edellytetä olevan vuonna 2016 määrällisesti 9 % alaisempi kuin vuonna 2008. Energiansäästökseen luetaan lisäksi myös ns. läskennallista säästöä, jolla tarkoitetaan sen tulevan kulutuksen estämistä tai alentamista, joka muutoin aiheutuisi ilman toimenpiteitä.

⁴ Kokonaistavoitteeseen voidaan sisällyttää myös vuosina 1995–2007 toteutettujen toimien vaikutuksia ja erityisen perustelluista syistä myös vuosina 1991–1994 toteutettujen toimien säästövaikutuksia niiltä osin, kun vaikutuksen voidaan osoittaa olevan edelleen voimassa vuonna 2016. Energiansäästöjen laskennassa noudatetaan soveltuvin osin viimeisintä julkaistua *Energiansäästötoimet energiatehokkuussopimuksissa – Säästölaskennan yleisiä pelisääntöjä* ohjetta. Ohjeen ensimmäinen versio on julkaistu 27.2.2009.

⁵ Kiinteää energiansäästön määrää voidaan Kunnan kirjallisen esityksen perusteella tarkistaa ohjausryhmän päätöksellä vuosina 2013 ja 2016, mikäli energiamäärä ohjelman voimassaolon aikana tapahtuneista rakenteellisista tai omistuksellisia muutoksista johtuen edellyttäisi Kunnalta merkittävästi yhdeksää prosenttia korkeampaa energiansäästön tasoa vuonna 2016.

⁶ Energiamäärä on yhdeksän prosenttia kunnan vuoden 2005 tai viimeisimmän vuoden lämmön, sähkön ja muun kuin joukkoliikenteen polttoaineiden kulutuksesta, josta tiedot on käytettävissä. Lämmitykseen käytetyn energian osuutta ei normiteta lämmitystarveluvuilla. Energiamäärän laskentaperusteet esitetään tämän liittymisasiakirjan liitteessä.

- laatii vuoden kuluessa ohjelmaan liittymisestään suunnitelman, jossa esitetään keskeiset toimet Kunnan energiankäytön tehostamiseksi ohjelmakaudella
- laatii kahden vuoden kuluessa ohjelmaan liittymisestään suunnitelman, jossa esitetään keskeisimmät toimet uusiutuvien energialähteiden käytön edistämiseksi
- ottaa näiden suunnitelmien toteutumisen vuotuisen seurannan tarkoituksenmukaisella tavalla osaksi Kunnan johtamista ja sisällyttää keskeiset tiedot toimintasuunnitelman toteutumisesta Kunnan vuosikertomukseen.

3.2 Energiansäästön välitavoite ja varhaistoimet

Tämän ohjelman mukaisen energiansäästötavoitteen saavuttamiseksi Kunta:

- asettaa ohjelmaan liittyessään energiansäästön välitavoitteeksi _____ MWh vuodelle 2013
- voi tarkoituksenmukaiseksi katsoessaan esittää toisessa vuosiraportoinnissa laskelmat niiden vuosina 1991–2007 toteuttamiensa energiansäästötoimien vaikutuksista, jotka Kunta on päättänyt sisällyttämään lopulliseen varhaistoimien luetteloon ja joiden perusteella Kunnan varhaistoimilla saavuttama energiansäästön lähtötilanne⁷ 1.1.2008 määritetään.

3.3 Kulutusseuranta

Kunnan toimenpiteiden tarkoituksena on oman energiankäytön seurannan käynnistäminen, ylläpito ja kehittäminen energiatehokkuuden hyvän tason ylläpitämiseksi ja tarpeettoman energiankulutuksen välttämiseksi. Tämän toteuttamiseksi Kunta:

- käynnistää energiankäytön kulutusseurannan siten, että Kunnalla on rakennuskohtaisesti seurannassa vuotuiset lämmön ja sähkön ominaiskulutukset viimeistään, kun Kunta raportoi toisen kerran tämän sopimuksen mukaisista toimistaan
- kehittää, niiltä osin kuin se on teknisesti mahdollista ja taloudellisesti järkevää, kulutusseurannan vuoteen _____ mennessä keskeisimpien rakennusten osalta kuukausitasoiseksi sekä kattamaan tarkoituksenmukaisessa laajuudessa myös kunnan muun kuin rakennusten energiankäytön (kuten ulko- ja katuvalaistus)
- kiinnittää huomiota kulutusseurannan antamaan informaatioon korjaavien toimenpiteiden tarpeesta.

3.4 Energiatehokkuuden huomioiminen kunnan hankinnoissa ja suunnittelun ohjauksessa

Kunnan toimenpiteiden tarkoituksena on huomioida energiatehokkuus yhtenä kriteerinä niissä Kunnan hankinnoissa, joissa energiatehokkaamman laitteen tai järjestelmän valinnalla päästään kokonaistaloudellisesti edullisempaan lopputulokseen sekä Kunnan rakentamiseen, maankäyttöön ja liikennejärjestelyihin liittyvässä päätöksenteossa. Tämän saavuttamiseksi Kunta:

- hankkii käyttöönsä julkisista hankinnoista laaditut energiatehokkuusohjeet ja soveltaa niitä tarkoituksenmukaisella tavalla kunnan hankinnoissa
- pyrkii huomioimaan uudis- ja perusparannushankkeisiin liittyvissä järjestelmä- ja laitevalinnoissa investointikustannusten lisäksi myös tulevat energiakustannukset

⁷ Varhaistoimilla saavutettu energiansäästö voidaan laskea niiltä osin osaksi Kunnan kohdassa 3 esittämää energiansäästön kokonaistavoitetta, kun tämä energiansäästö on vielä voimassa vuonna 2016.

- ottaa harkittavaksi energiapalveluyrityksen tarjoaman ESCO-palvelun käyttämisen silloin, kun se on energiaa säästävien ratkaisujen tekemiseksi esim. rahoitusjärjestelyjen vuoksi tarpeellista tai tarkoituksenmukaista
- pyrkii vaikuttamaan kaavoitus- ja liikennesuunnittelussaan Kunnan yhdyskuntarakenteen energiatehokkuuteen.

3.5 Uusiutuvien energialähteiden käyttöönotto

Kunnan toimenpiteiden tarkoituksena on edistää uusiutuvien energialähteiden käyttöä kunnan alueella ja erityisesti kunnan omassa toiminnassa. Tämän saavuttamiseksi Kunta:

- kartoittaa uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämismahdollisuudet uusiutuvan energian kuntakatselmuksella vuoteen 2013 mennessä
- asettaa uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämiselle tavoitteet vuosille 2013 ja 2016
- ottaa mahdollisuuksien mukaan käyttöön uusiutuvia energialähteitä omissa rakennuksissaan
- myötävaikuttaa uusiutuvien energialähteiden käyttöönottoon Kunnan alueella sijaitsevassa energiantuotannossa sekä käyttöönoton edellytyksiin muussa Kunnan alueen energiankäytössä.

3.6 Energiakatselmusten ja niissä havaittujen energiansäästötoimien toteuttaminen

Kunnan toimenpiteiden tarkoituksena on kunnan rakennusten⁸ ja muun toiminnan taloudellisesti kannattavien energiansäästämismahdollisuuksien selvittäminen. Energiakatselmustoiminnalle Kunta asettaa seuraavat määrälliset tavoitteet:

- 80 %:ssa Kunnan omistamista rakennuksista, rakennustilavuudella mitattuna, on tehty energiakatselmus vuoden 2013 loppuun mennessä
- toteuttaa ne energiakatselmuksissa todetut toimenpiteet, jotka rakennuksen nykyinen ja tuleva käyttö huomioon ottaen ovat tarkoituksenmukaisia ja kustannustehokkaita
- huomioi mahdollisuuden laatia energiakatselmuksen yhteydessä rakennukselle sen energian käytön tehokkuutta osoittavan todistuksen. Todistus asetetaan selvästi näkyville niissä rakennuksissa, joissa todistuksen esillepano on Kunnan esimerkillisen toiminnan osoittamiseksi tarkoituksenmukaista.

3.7 Koulutus ja tiedotus

Kunnan toimenpiteiden tarkoituksena on varmistaa, että Kunnan palveluksessa olevilla on omiin tehtäviinsä ja toimiinsa liittyen tarpeelliset tiedot ja valmiudet energian tehokkaaseen käyttöön ja energiansäästöön sekä uusiutuvien energialähteiden käyttöön. Ohjelman mukaisista toimista tiedottaminen organisaation sisällä ja organisaatiosta ulospäin on Kunnan vastuulla. Tämän varmistamiseksi Kunta:

- sitoutuu järjestämään nimeämälleen ohjelman vastuushenkilölle mahdollisuuden osallistua ohjelman toimeenpanoon liittyvään koulutukseen
- huolehtii energian tehokkaaseen käyttöön ja energiansäästöön sekä uusiutuviin energialähteisiin liittyvästä tiedottamisesta henkilöstölleen ja kunnan luottamushenkilöille sekä mahdollisuuksien mukaan muille kohderyhmille.

⁸ Koska Ministeriö ei myönnä energiataukea asuinrakennusten energiakatselmuksiin, koskevat tässä kohdassa esitetyt velvoitteet muita kuin Kunnan asuinrakennuksia. Asuinrakennusten energiakatselmointi on suositus.

4 Ministeriön toimenpiteet

Tavoitteiden saavuttamiseksi Ministeriö, ottaen huomioon vuosittain käytettävissä olevat määrärahat

- tukee Kunnan energiansäätöä ja uusiutuvan energian käyttöä koskevia energiakatselmuksia⁹. Avustuksen suuruutta määrättäessä otetaan myönteisenä tekijänä huomioon Kunnan sitoutuminen pitkäjänteiseen energiansäätöön ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistämistoimiin
- tukee Kunnan energiakatselmuksissa tai vastaavissa selvityksissä todettuja, energiatuen yleiset ehdot täyttäviä, energiansäätöön ja uusiutuviin energialähteisiin liittyviä investointeja¹⁰. Etusijalla ovat uusien teknologioiden ja toimintatapojen käyttöönottoa edistävät hankkeet
- osallistuu yhteisiin kehittämishankkeisiin, joiden tavoitteena on tukea kuntien energiaohjelman toimeenpanoa
- osoittaa Motivalle resursseja, jotta Motiva voi osallistua kuntien energiaohjelman hallinnointiin sekä kunnille soveltuvan tiedotus- ja koulutusmateriaalin tuottamiseen ja koulutuksen toteuttamiseen.

5 Energiaohjelman tavoitteiden seuranta ja raportointi

Kunta raportoi vuosittain huhtikuun loppuun mennessä edellisen vuoden energiankäytöstä ja ohjelman mukaisista toimenpiteistä sekä asetettujen tavoitteiden toteutumisesta Motivalle, joka laatii näiden tietojen pohjalta yhteenvedon kuntien energiaohjelman toiminnasta ja tuloksista.

6 Energiaohjelman ohjausryhmä

Tämän energiaohjelman toimeenpanoa ohjaa ohjausryhmä, johon Ministeriö nimeää puheenjohtajan, Kuntaliitto yhden jäsenen ja Motiva yhden jäsenen. Ohjausryhmä päättää ensimmäisessä kokouksessaan menettelystä, jolla ohjausryhmää täydennetään kahdella muiden tähän ohjelmaan liittyneiden kuntien joukosta valitulla jäsenellä 30.4.2010 mennessä.

Energiaohjelmaan liittyneet kunnat ja kuntayhtymät voivat ilmaista liittymisasiakirjan toimittamisen yhteydessä kiinnostuksensa ohjausryhmän jäsenyyteen. Ohjausryhmän tulee, edellä mainitusta ohjausryhmän täydentämisestä päättäessään, ottaa huomioon nämä kiinnostuksen ilmaisut.

Ohjausryhmä arvioi vuonna 2013 jaksolla 2008–2011 energiaohjelmalla saavutettujen tulosten riittävyyden suhteessa asetettuihin tavoitteisiin sekä energiaohjelman mukaisten velvoitteiden toteutumista. Mikäli tavoitteiden saavuttaminen vaikuttaa epätodennäköiseltä, ohjausryhmä valmistelee ehdotukset muutoksista, jotka koskevat jaksoa 2014–2016. Samalla ohjausryhmä päättää, miten tehtyjen ehdotusten toimeenpanosta soviin energiaohjelmaan liittyneiden kuntien kanssa.

Ohjausryhmän tehtävänä on:

- antaa tarvittaessa sopimuksen toimeenpanoon liittyviä yleisiä ohjeita ja suosituksia
- seurata energiaohjelman tavoitteiden toteutumista
- päättää energiaohjelman väliraporttien julkaisemisesta vuosina 2011 ja 2014 sekä vuonna 2017 julkaistavasta loppuraportista
- vahvistaa menettely, jonka mukaan kunnat raportoivat ohjelman mukaisista toimistaan

⁹ Ministeriö ei myönnä energiatukea asuinrakennusten energiakatselmuksiin.

¹⁰ Ministeriö ei myönnä energiatukea asuinrakennusten tavanomaisiin energiansäätöinvestointeihin.

- käsitellä Motivan vuosittain laatima yhteenveto ennen sen julkaisemisesta
- käsitellä energiaohjelmaan liittyneen kunnan liittymisrekisteristä poistaminen.

Ohjausryhmä määrittää tarkemmin itse omat toimintatapansa. Ohjausryhmä toimii hallinnollisesti erillään energiantehokkuussopimuksen johtoryhmästä, mutta informoi tätä vuosittain energiaohjelman toimeenpanon edistymisestä.

7 Energiaohjelmaan liittyminen, muutokset ja liittymisrekisteristä poistaminen

Liittyminen energiaohjelmaan tulee voimaan, kun Motiva on vahvistanut Kunnan toimittaman liittymisasiakirjan vastaanotetuksi ja hyväksytyksi. Liittyminen on voimassa 31.12.2016 saakka, mutta Kunta sitoutuu kuitenkin raportoimaan 30.4.2017 mennessä vuoden 2016 energiankäytöstä sekä muista ohjelman mukaisista toimenpiteistä ja asetettujen tavoitteiden toteutumisesta.

Kunta voi irtisanoutua energiaohjelmasta ilmoittamalla siitä kirjallisesti Motivalle. Kunta voidaan poistaa energiaohjelman liittymisrekisteristä, mikäli se ei toteuta niitä toimenpiteitä ja velvoitteita, joihin se on liittymisasiakirjassaan sitoutunut. Rekisteristä poistaminen käsitellään aina energiaohjelman ohjausryhmässä.

Rekisteristä poistamiseen ryhtymisestä ilmoitetaan asianomaiselle kunnalle viimeistään kuusi kuukautta ennen mahdollista rekisteristä poistamista. Rekisteristä poistaminen tulee voimaan kahden viikon kuluttua kunnalle lähetetystä erillisestä poistamisilmoituksesta. Energiaohjelmasta irtisanoutuneen tai liittymisrekisteristä poistetun kunnan tähän energiaohjelmaan liittymisen perusteella saamat valtiontuet voidaan periä takaisin siten, kuin takaisinperintään liittyvät ehdot on kirjattu kyseiseen avustuspäätökseen.

Energiaohjelman osapuolet pyrkivät toimimaan siten, että tämän liittymisasiakirjan mukaiset toimenpiteet toteutuvat. Energiaohjelma on oikeudelliselta luonteeltaan tavoiteohjelman kaltainen, eikä siitä irtisanoutuminen tai liittymisrekisteristä poistaminen aiheuta muita ohjelman toimeenpanoon liittyviä oikeudellisia seuraamuksia, kuin mitä edellä on valtiontukien takaisinperinnästä mainittu.

_____.____.20____ Liittymisasiakirja vastaanotettu ja hyväksytty _____.____.20____

Allekirjoitus

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Nimen selvennys

Energiaohjelmaan liittyjä

Motiva Oy



energiaohjelman liittymistiedot

1 Energiaohjelman yhteyshenkilö

Nimi _____
Tehtävänimike _____
Postiosoite _____
Postinumero _____
Postitoimipaikka _____
Puhelin _____
Matkapuhelin _____
Faksi _____
Sähköposti _____

2 Energiankäyttö vuodelta _____

Palvelurakennukset

Ostolämpö _____ MWh
Sähkö _____ MWh
Polttoaineet¹ _____ MWh
Yhteensä _____ MWh
Rak.tilavuus _____ m³

Asuinrakennukset

Ostolämpö _____ MWh
Sähkö _____ MWh
Polttoaineet _____ MWh
Yhteensä _____ MWh
Rak.tilavuus _____ m³

Tai rakennukset yhteensä

Ostolämpö _____ MWh
Sähkö _____ MWh
Polttoaineet _____ MWh
Yhteensä _____ MWh
Rak.tilavuus _____ m³

Muu kulutus²

Lämpö _____ MWh
Sähkö _____ MWh
Polttoaineet _____ MWh
Yhteensä _____ MWh

Rakennukset ja muu kulutus yhteensä _____ MWh

3 Energiansäästötavoitteet

Energiansäästön välitavoite (2013) _____ MWh _____ %
Energiansäästön kokonaistavoite (2016) _____ MWh _____ %

¹ Polttoaineiden muuntokertoimina käytetään Tilastokeskuksen julkaisemia tehollisia lämpöarvoja.

² Muulla kulutuksella tarkoitetaan tässä mm. katu- ja muun ulkovalaistuksen, vesihuollon, omien työkalujen ja ajoneuvojen energiankäyttöä, mutta ei energiantuotannon ja joukkoliikenteen polttoaineita. Luotettavien seurantatietojen puuttuessa tulee muun kulutuksen määrästä esittää arvio.